

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 39 Volume: 8 Issue: 39

Ağustos 2015 August 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SAVAŞ VE ÇATIŞMALARDA ŞİDDETİN KURBANLARI KADINLAR WOMEN AS VICTIMS OF WAR AND CONFLICT

Özlem ÖZDEMİR*

Öz

Savaş ve çatışmalarda genellikle kadınlar, statüleri, rolleri, dinleri, etnik kökenleri ya da cinsiyeti nedeniyle cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalmaktadırlar. Kadına uygulanan şiddetin 1325 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı ile ilk kez savaş suçu sayılması, Yugoslavya ve Ruanda'da yaşanan olaylara dayanmaktadır. Konsey, üye devletlere kadınların korunması konusunda sorumluluk yüklemesine rağmen, kadınlara karşı şiddet gerek savaş ve çatışmalarda gerekse sonrasında hala devam etmektedir. Bu nedenle barış inşası sürecinde ve sonrasında şiddete maruz kalan kadınların yaralarını sarmak, korumak ve topluma yeniden kazandırmak için toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısı geliştirmek gerekmektedir. Şiddetin temel nedenlerinden biri olan kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini en aza indirebilmek için, kadınların da barış inşa sürecindeki ekonomik, politik ve sosyal karar alma süreçlerine dâhil olmaları sağlanmalıdır. Bu çalışma, çatışma mağduru kadınların ihtiyaçlarını dile getirmek, sorunlarını çözmek, topluma yeniden kazandırmak ve güçlendirmek için kadınların da barış inşa sürecine erkeklerle eşit şekilde katılmasının gerekliliğini feminist bakış açısından ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çatışma, Şiddet, Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Barış İnşası Süreci.

Abstract

Women are mostly the victims of sexual and gender based violence in war and conflict due to their statue, roles, religion, ethnicity or sex. For the first time, violence against women was considered as war crime by 1325 UN Security Council Action which was based the events in Yugoslavia and Rwnada. In spite of the responsilities were given by the Council to the member states to protect women, violence against women still continues during and after war and conflict. For this reason, gender based perspective is needed to protect, save and reintroduce them to society during and after peacebuilding process. Women should take part in political, economical and social decision making process of peacebuilding to decrease asymmetric power relations between women and men which is the basic reason of violence. This research, from a feminist perspective, aims to illustrate the necessity of woman participation in peacebuilding process equally with men for expressing needs of war weary women, solving their problems, reintegrating them to the society, and empowering them.

Keywords: Conflict, Violence, Women, Gender, Peacebuilding Process.

Giriş

Kadınlar tarih boyunca ataerkil sistemin getirdiği eşitsiz güç ilişkilerinden dolayı erkek şiddetine maruz kalmışlardır. Ancak, kadınların savaş ve çatışma ortamında maruz kaldıkları şiddet, barış zamanında maruz kaldıkları şiddetten oldukça farklıdır. Böyle bir karışıklık ortamında kadına karşı şiddet, din, ırk, ya da bağlı olduğu gruptan dolayı etnik temizlik ya da soykırıma kadar giden intikam ve hınç duygusuyla kadın bedenine verilen zarar şeklindedir. Bu nedenle daha acımasız ve insan haklarını ihlal eden kadına karşı cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin, ilk kez ilk kez 31 Ekim 2000 tarihinde 1325 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı ile savaş suçu kapsamına alınması, 1990'lı yıllarda yaşanan olaylara dayanmaktadır (UNSC, 2000). 1992 yılında Bosna Hersek'in Yugoslavya'dan ayrıldığını ilan etmesiyle birlikte, Sırp, Hırvatlar ve Bosnalı Müslümanlar arasında çıkan çatışmalar toplam üç yıl sürmüştür. Üç yıl boyunca 13,000-50,000 arasında Bosnalı Müslüman kadın, Sırp ordusu tarafından 'tecavüz kamplarında' etnik temizlik amaçlı tecavüze uğramış ve işkence görmüştür. Çoğunluğu Sırp ordusunun geri çekilmesi esnasında meydana gelen tecavüzler neticesinde, 'Sırp etnik kimliği' ile yüzlerce bebek doğmuştur (Bastick vd., 2007: 55, 57, 117; Gerecke, 2010: 139).

Bu tür olayların savaş suçu kapsamına alınmasına sebep olan diğer bir olumsuz tecrübe de Ruanda'da yaşanan dramdır. 1990-1993 yılları arasında Ruanda'da gerçekleşen soykırımda sayıları 250,000-500,000 arasında değişen Tutsi kadınına, Hutular tarafından tecavüz edilmiştir (Hogg, 2010; Gerecke, 2010: 57). Tecavüze uğrayan kadınların sayılarının fazlalığında "Tutsi kadınlarının güzel ve iffetsiz olduğuna" ve "onlarla evlenen Hutulu erkeklerin başlarını öne eğmelerine neden olduklarına" dayanan Hutu propagandası etkili olmuştur. Tutsi kadınlarına karşı gerçekleştirilen tecavüz olayları neticesinde, "nefretin

* Dr., Swansea University, College of Science, Department of Geography, Doktora Sonrası Araştırma Görevlisi, Galler-İngiltere, E-posta: O.Ozdemir@swansea.ac.uk.

çocukları” olarak adlandırılan toplam beş bin bebek doğmuştur (HRW, 1996; Hintjens 1999; Wood, 2010: 124).

Kadına karşı cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet olayının savaş suçu sayılmasına etki eden diğer bir olay ise 1991 yılında Sierra Leone’de yaşanan iç savaştır. 1961 yılında İngiltere’den bağımsızlığını kazandıktan sonra ülkeyi otuz yıl yöneten “All People’s Congress”in yolsuzluklarına karşı kurulan ‘Revolutionary United Front’ ve daha sonra ortaya çıkan başka gruplar arasında yaşanan çatışmalarda, toplam 250,000 kadına tecavüz edilmiştir (Bastick vd., 2007: 55, 57, 117; Wood, 2010: 124).

Görüldüğü gibi kadınlar da cinsiyetleri, kimlikleri ya da etnik kökenlerinden dolayı savaşın ve çatışmaların kurbanları olmaktadır. Kadınlara uygulanan şiddetin birçok nedeni olabilmektedir. Öncelikle savaş ve çatışma sırasında ya da sonrasında devlet güçlerinin otoritesinin zayıflamasını fırsat bilenler, kadınlara en zayıf oldukları anda saldırmakta ve şiddet uygulamaktadırlar. Kadınların mağdur ve savunmasız durumlarından faydalanarak cinsel saldırıyı gerçekleştirenler arasında siviller, askerler, isyancılar, güvenlik güçleri, resmi görevliler ya da sivil toplum örgütleri çalışanları yer almaktadır (Butler, Gluch ve Mitchell, 2007; Fowler, Dugan ve Bolton, 2000).

Kadınlar, diğer nedenlerin yanında özellikle düşmanın gelecek nesillerini doğuran ve ait olduğu düşman kültürü taşıyan bireyler olmalarından dolayı da şiddete maruz kalmaktadırlar. Düşman ulusuna ait kadına tecavüz edilmesi fetih edilen bir parça toprağı temsil etmekte ve bu amaçla beden “vatan” olarak algılanmaktadır. Vatan kadın bedeninde adeta bir arzu nesnesine dönüştürülmüştür. Kara parçasına/kadın bedenine duyulan arzu erillik arzusu olarak inşa edilir; onu arzulamak, sahip olmak, görmek, sevmek, korumak ve düşmana karşı korumak ve onun için ölmek. Böylece kadın bedeni ulusal, bölgesel ve uluslararası çatışmaların merkezinde yer almaktadır (Stiglmayer, 1994; Saigol, 1997).

Birçok araştırmaya konu olan kadına karşı şiddet, Birleşmiş Milletler raporlarında da geniş yer almaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği’nin 2003 yılında yayınladığı “Mülteciler, Geri Dönerler, Yerinden Edilmiş İnsanlara Karşı Cinsel ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet” raporunda, kadınların karşı karşıya kaldığı cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet türlerini beş bölüme ayırmıştır (UNHCR, 2003). Bunlar;

Cinsel şiddet: Tecavüz, cinsel istismar, cinsel sömürü, cinsel taciz ve zorla fuhuş yaptırmak,

Fiziksel şiddet: Fiziksel saldırı, insan kaçaklığı, kölelik,

Duyusal ve psikolojik şiddet: Aşağılama, hapsedme,

Zararlı geleneksel şiddet: Kadın sünneti, erkek evlilik, zorla evlendirme, namus cinayeti, yeni doğmuş kız çocuklarını öldürme, eğitim hakkından mahrum etme,

Sosyo-ekonomik şiddet: Eğitim, sağlık ya da iş olanaklarında ayrımcılık yapmak, sosyal dışlama, yasal haklardan mahrum bırakma gibi alanları kapsamaktadır.

Görüldüğü gibi kadına karşı şiddet sadece fiziksel olarak kadına zarar vermemekte, aynı zamanda duygusal, psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak da zarar vermektedir. Bu açıdan sadece kadınları değil bütün toplumu ve o toplumun geleceğini de etkilemektedir. Bu nedenle tüm devletlerin kadınların şiddete karşı korunması için gerekli önlemleri alması gerekmektedir.

1325 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, kadınların bu tür şiddet olaylarına maruz kalmalarını önlemek amacıyla üye devletlere çeşitli sorumluluklar yüklemesine rağmen, kadınlara karşı şiddet gerek savaş ve çatışmalarda gerekse çatışma sonrasında hala devam etmektedir (Golstein, 2003; Wood, 2012; Cockburn, 2004). Kadınların ‘kurbanlaştırıldığı’ bu süreçte şiddet kaçınılmaz bir durum hatta bir kader olarak görülmektedir. Bu nedenle çalışma, savaş ve çatışmalarda kadınlara karşı cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet türlerini ve kadına karşı şiddetin önlenmesini hedef alan uluslararası kararları irdeleyerek, çatışma sonrası dönemde kadınların barış inşasına yönelik karar alma süreçlerine katılmalarının artırılmasını bir çözüm olarak ileri sürmekte ve bu gerekliliğin nedenlerini toplumsal cinsiyet açısından ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Açısından Kadına Karşı Şiddet

Kadınlar, savaş, çatışma ve doğal afetlerden kaynaklanan kargaşa ya da isyanlarda, evde, sokakta, kaçış sırasında, askeri bölgelerde ya da mülteci kamplarında cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalmaktadır. Üstelik cinsel saldırı çatışma sonrasında da bir süre devam etmektedir. Bu tür durumlarda erkeklerin de saldırıya uğramasına rağmen cinsel istismara maruz kalanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır (UNHCR, 2003; Walby, 1990: 132). 1993 yılında yürürlüğe giren “Kadınlara Karşı Şiddetin Kaldırılmasına Dair Bildirge”ye göre şiddet, kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin tarihsel bir göstergesidir. Bu eşitsizlik aynı zamanda erkeklerin kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmasına ve kadınların erkeklere bağımlı olmasına neden olmaktadır (UN, 1993).

Savaş ve çatışma ortamında kadınların toplumsal cinsiyet temelli şiddete uğramalarının çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan ilki, çatışma ve savaş ortamında devlet kurumlarının etkisizleşmesi, can ve mal güvenliği görevlerini yerine getirememeleridir (Wood, 2012: 131; Gerecke, 2012: 138). Bu fırsattan yararlanan

gücü elinde bulunduran erillik, savunmasız kadınlara cinsel saldırıda bulunmaktadır. Bu saldırıların başında tecavüz gelmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü (UCMRS), tecavüzü insanlığa karşı suç ve savaş suçu kapsamına almıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi, Ruanda soykırımı ile ilgili Akayesu kararında, tecavüzün oluşabilmesi için mağdurun bedeninin herhangi bir parçasının zorla, tehditle ya da rızasız bir şekilde ele geçirilmesi eyleminin gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Ele geçirme fiili, failin cinsel organını sokması ya da kurbanın cinsel organını herhangi bir cisim ile açması olarak tanımlanmaktadır (International Criminal Court, 2011). Sonuç olarak da devlet kurumlarının etkinliğini yitirmesi neticesinde, suç cezasız kalmakta ve giderek artmaktadır (Bastick vd., 2007).

Savaş ve çatışmalarda kadınların uğradığı toplumsal cinsiyet temelli şiddete bir diğer sebep, 'toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin getirdiği asimetrik güç ilişkileri' olarak gösterilmektedir Kurama göre, ekonomi, sağlık, eğitim ve yasal alandaki eşitsizlikler aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizlerini de ortaya çıkarmaktadır (Gerecke, 2012: 143-147). Sadece yasal ya da biçimsel olarak cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönünde bazı adımlar atılması, kadına yönelik şiddet olaylarını engellememektedir. Örneğin, savaşın ve çatışmaların yaşandığı Yugoslavya, Ruanda ve Sierra Leone, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında diğer ülkelere örnek olabilecek durumdadır.

Dünya genelinde kadınlar mecliste az temsil edilmelerine rağmen 1990'lı yıllarda eski Yugoslavya ve Ruanda'da durum çok farklıydı (Gerecke, 2012: 143-147). Hatta Ruanda başbakanı kadındı ve ekonomik bakımdan kadınlar erkekler hemen hemen eşitti (McGreal, 2002; Gerecke, 2012: 143-147). Eğitim alanında Yugoslavya'da kadın ve erkek arasında tam bir eşitlik söz konusuydu ve okuma yazma oranı % 100 idi. Bu durum, Ruanda'da % 98 ve Sierra Leone'de ise bu oran % 63 idi (UNESCO Institute for Statistics, 2000). Yasal olarak ve görünüşte her üç ülke de eşit olduklarını savunurken, uygulamada hiç de öyle olmadıkları anlaşılmaktadır (Gerecke, 2012: 143-147).

Gerecke, şiddetin temeli olarak kadın erkek arasındaki eşitsizliğe dayandırmaktadır (2012: 143-147). Bu eşitsizliği ekonomik, sağlık, eğitim ve yasal düzenlemeler olarak sınıflandırırken sosyal, kültürel ve geleneksel eşitsizlikleri ihmal etmektedir. Bulunduğu bölgeye göre farklılık göstermekle birlikte bu tür eşitsizlikler, savaş ve çatışma ortamında, savaş ve çatışma ortamından kaçanların sığındığı mülteci kamplarında ya da sığındıkları herhangi bir yerde de devam etmektedir. Üstelik kadınlara zarar veren kadın sünneti, erken evlilik, zorla evlendirme, kuma, başlık parası, muta nikâhı, namus cinayeti, yeni doğmuş kız çocuklarını öldürme ya da eğitim hakkından mahrum etme gibi gelenekler kadınların/genç kızların aile bireyleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu tür geleneklerden özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi, muta nikâhı, başlık parası ya da istemedikleri erkeklerle zorla evlendirilmeleri geçim sıkıntısı çeken savaş ve çatışmadan kaçan mülteci aileleri için adeta bir geçim kaynağı haline gelmiştir (UNHCR, 2003; FIDH, 2012; Save the Children, 2014; Crips 2000; Sherlock ve Malouf, 2013; Mahmood, 2014).

Mülteci ailede baba, erkek kardeş, amca, dayı gibi erkek üyeler, içinde bulunduğu zor koşullardan kısa bir süre de olsa kurtulmak için ailenin kadınlarını adeta bir meta olarak görmektedir. Kız çocuklarını daha önce hiç görmedikleri damat adaylarıyla başlık parası karşılığında küçük yaşta evlendirmektedir (Mahmood, 2014; Ruffle, 2011; Sherlock ve Malouf, 2013). Reşit olmayan yaşta evlendirilen bu kız çocukları çoğu zaman toplumun onlara biçtiği eş ve anne olma rollerini yeterince yerine getiremedikleri için aile içi şiddete maruz kalmaktadır. Aynı zamanda eğitim ya da iş olanağı gibi sosyal haklardan mahrum kalmaktadırlar (Anderson, 2014). Ailenin onay vermediği bir erkek ile evlenmek isteyen genç kızları ise namus cinayeti ile karşı karşıya kalabilmekte. Savaş ve çatışmalardan önce ve hatta mülteci kamplarında bile devam eden diğer bir zararlı gelenek kadın sünnetidir. Genelde Orta-Afrika ülkelerinde görülen bu gelenek, kadının, cinsel zevk duygularını öldürmek için yapılmakta ve klitoris kesimi ile sonuçlanmaktadır (UNFPA, 2008; UNHCR, 2014).

Bu konularla ilgili Birleşmiş Milletler yayınladığı 1981, 1993 ve 1995 tarihli sözleşme, bildirme ve kararda (UN, 1981; UN, 1993; UN, 1995); kadınlara/genç kızlara zarar veren geleneklerin neler olduğu konusunda herhangi bir detay vermemekle birlikte ırk, cinsiyet, dil veya dinle bağlantılı bütün aşırı hareketlerin kadına uygun görülen düşük statüyü devamlı hale getirdiği için kaldırılmaları gerektiğini belirtmektedirler. Kadına yönelik şiddet başlığı altında düzenlenen zararlı geleneksel uygulamaların, erkelerin hâkimiyetini güçlendirdiğini ve kadınların boyun eğmesine yol açtığını belirtmektedir. Ayrıca, adı geçen sözleşme, bildirme ve kararda, zararlı geleneksel uygulamalar kadınların ilerlemesini engellemekte ve eşitsiz güç ilişkilerinin sürdürülmesini sağlamaktadır denmektedir.

Kısaca, 1981 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşmede; kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmak için gerekli her türlü tedbiri almak (UN, 1981), 1993 tarihli Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiride; Aile içinde meydana gelen dövme, kız çocukların cinsel istismarı, evlenirken verilen başlıkla ilgili şiddet, evlilik içi tecavüz, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren geleneksel uygulamalar, eş olmayanlar arasındaki şiddet ve sömürmek için uygulanan şiddet de dâhil

fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet uygulanması (UN, 1993), 1995 tarihli Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda; zararlı geleneksel veya adetlere ilişkin uygulamalardan, kültürel önyargılardan ve aşırılıklardan kaynaklanan ve bir insan hakları ihlali olan kadına yönelik şiddetle mücadele etmek ve ortadan kaldırmak (UN, 1995) için acil eylemlerde bulunmak olduğunu belirtilmektedir.

Savaş ve çatışmalarda kadına karşı şiddetin diğer bir örneği, "toplumsal cinsiyet ve etnik köken" dir. Dil, kültür ve din kaynaklı etnik kökenler bazen siyasi, ideolojik veya ekonomik çıkarlar için çatışma kaynağı olarak kullanılabilir (Anthias ve Yuval-Davis, 1993: 1-3). Kadınlar ise çatışma ortamında toplumsal cinsiyet rolleri açısından şiddetin başlıca aktörleri olabilmektedir (Gerecke, 2012: 117). Kadının cinsiyetini, namusunu ve doğurganlığını direk hedef alan şiddetin amacı, etnik kökenin kaynağı olarak kadının bedenini görmesidir. Kadın bedeni etnik savaşın merkezine oturtulmakta ve kadınlar kültürel kimliğin taşıyıcısı oldukları için şiddete maruz kalmaktadırlar (WHO, 1997). Çünkü kadın bedenine verilen zararlar, onu koruyamayan etnik kökenin onurunu ayaklar altına alır ve utanç duymasını sağlar (Saigol, 1997). Burada kadın bedeni bir savaş stratejisi olarak kullanılır. Nitekim kadınlar sadece eski Yugoslavya ya da Ruanda'da değil, Burundi, Fildişi Sahili, Kongo, Somali ya da Sudan gibi ülkelerde de etnik çatışmaların merkezinde yer almış, (Bastick vd., 2007) tecavüz, toplu tecavüz, zorla fuhuş yaptırma, kısırlaştırma, zorla doğurtma, isyancılarla evliliğe zorlama ya da cinsel köleliğe maruz kalma gibi şiddet türlerine maruz kalmışlardır (Schmuel ve Schenker, 1998).

Savaş ve çatışmalarda kadına karşı şiddet, özellikle de tecavüz, zaman zaman gücü ve iktidarı elinde bulunduran askeri birliklerde görev yapanlar tarafından da uygulanabilmektedir (Gerecke, 2012: 117). Örneğin, Eritre ve Etiyopya arasındaki 1998-2000 yılları arasında yaşanan sınır savaşında Etiyopyalı güvenlik güçleri Eriteli kadınlara tecavüz etmiş, Eritreli güvenlik güçleri ise Etiyopyalı kadınları fahişe olarak kullanmıştır. Diğer bir örnek ise, Amerikalı askerlerin Irak işgalinde gösterdikleri şiddet olayıdır. 2006 yılında iki Amerikalı asker, 14 yaşında bir kız çocuğuna tecavüz etmekten yargılanmıştır (Bastick vd., 2007).

Savaş ve çatışma ortamında şiddetten kaçmak için sivil halk genelde kendilerini daha güvende hissedebilecekleri bir yerlere sığınmak ya da kaçmak isterler. Ancak kadınlara bu en savunmasız oldukları anda, kaçış esnasında da bir takım isyancı gruplar, sivil halk ya da diğer mülteci gruplar tarafından şiddet uygulanabilmektedir (Butler, Gluch ve Mitchell, 2007). Güvenlik için ulaştıkları mülteci kampları da her zaman kadınlar açısından korunaklı bir yer olmamaktadır. Mülteci kamplarının fiziksel şartları kadınlara karşı şiddeti oldukça arttırmaktadır. Örneğin, kampların kalabalık oluşundan dolayı birkaç ailenin aynı çadırı paylaşmaları sonucu ailenin erkek üyelerinin diğer ailenin kadınlarını taciz ettikleri ya da çadırdan uzak yere kurulmuş tuvalet ve banyoya giderken yol üzerinde erkek mülteciler tarafından tacize uğradıkları görülmektedir (UNHCR, 1995).

Kadınlar bazen toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirirken de tacize uğramaktadırlar. Yemek yapmak için kampın etrafında çalı çırpı topladığı esnada diğer mülteci erkekler ya da sivil halk tarafından tacize uğramaktadır (Human Rights Watch 2002; Hyndman 2004). Çoğu kadın ise sosyal dışlanma, tehdit, aşağılama, namus cinayeti ya da başka tacizlerden korktuğu için sessizliğini korumakta ve kadına karşı işlenen suçlar cezazsız kalmaktadır. Bu durum kadınların başka şiddet olaylarına karşı savunmasız ve korunmasız olmalarına neden olmaktadır (UNHCR, 1995).

Görüldüğü gibi kadına karşı şiddet savaş ve çatışmalarda nedenleri bakımından farklılık göstermektedir. Önemli olan kadın bedenine yapılan insan hakları ihlali kapsamında cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddettir. Bu nedenle kadın bedenini, savaş ve çatışmalarda, ateşkes sürecinde ve barış inşası sürecinde korumak için uluslararası yaptırımlar gündeme gelmektedir. Uluslararası yaptırımlar devletlere, din, ırk, köken ve grubu ne olursa olsun kadınların korunması konusunda neler yapmaları gerektiğinin altını çizmektedir.

Kadına Karşı Şiddetin Uluslararası Yaptırımı

Yukarıda sayılan suçların bazıları erkeklere karşı şiddeti de kapsamakla birlikte, savaş ve çatışmaların kadınlar üzerinde yarattığı mağduriyet daha trajik ve toplumsal olarak daha kalıcı bir hal almaktadır. Bu nedenle, uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet açısından savaşın mağdurları kadınlar için bir takım önlemler alma yoluna gidilmiştir. Örneğin, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, şiddete maruz kalan kadınların, uluslararası hukuk çerçevesinde adalete başvurma haklarını güvence altına almıştır (Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu, 2011).

Uluslararası Ceza Mahkemesi, soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçları hakkında yargı yetkisine sahiptir. Bu suçlardan zorla hamile bırakma ve doğurganlığın yitirilmesi sadece kadına yönelik olarak işlenebilmekte, hatta soykırım suçunu oluşturabilmektedir. 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşmeye göre, ulusal, etnik, ırksal ve dini herhangi bir grubun ya da bu gruba mensup kadınlarının yok edilmesini hedef alan şiddet olayları soykırım suçunu oluşturabilmektedir (Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu, 2011).

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 6.maddesine göre soykırım; ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel grubun mensubu üyelerini kısmen veya tamamen yok etmek amacıyla, grubun üyelerini öldürmek, kasıtlı olarak yaşam koşullarını değiştirerek grubun üyelerine kısmen veya tamamen bedensel ya da zihinsel zarar vermek, doğumların önlenmesine yönelik önlemler almak, zorla çocukları bir gruptan diğer gruba nakletmek olarak tanımlanmaktadır (International Criminal Court, 2011:3). Örneğin, Ruanda'da Tutsi kadınları, tecavüz, toplu tecavüz, cinsel organına nesne ile zarar verme, seks köleliğine zorlama, ensest ilişkiye zorlama, tecavüz yoluyla zorla hamile bırakılma ve kadın sünneti gibi şiddet davranışlarına maruz kalmışlardır (Human Rights Watch, 1996; Desforjes, 1999: 163). Ruanda soykırımı için alınan Akayesu kararında; tecavüzün, bir grubun üyelerine yönelik kasıtlı olarak bedensel ve zihni zarar vermek, ya da yok etmek için bir yöntem olarak kullanılması ve gruptaki doğumları engelleme aracı olarak kullanıldığından soykırım olacağına hükmetmiştir. Örneğin, bir gruba mensup kadınları hamile bırakmak amacıyla tecavüz etmek, kurbanın kendi grubuna dâhil bir çocuk doğurmasını engelleyebilmektedir (Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu, 2011).

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün insanlığa karşı suçları kapsayan 7. maddesinin (g) fıkrası; tecavüz, seks köleliği, hamileliğe zorlama, kısırlaştırmaya zorlama veya diğer cinsel içerikli şiddet ve (h) fıkrası herhangi bir gruba, siyasi, ırksal, ulusal, etnik, kültürel, dinsel ve cinsiyete (toplumda iki cins kadın ve erkek) dayalı sebeplerden dolayı zulüm etmesini kapsamı savaş ve çatışma ortamında kadına karşı işlenebilecek şiddet açısından son derece önemlidir (International Criminal Court, 2011: 4-5). Bütün bunların insanlığa karşı suç sayılabilmesi için devlet ya da örgüt propagandası kapsamında sivil halka karşı işlenmiş olması gerekmektedir (Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu, 2011).

Statünün 8. maddesi ise savaş suçlarını kapsamaktadır. Bu suçlardan birkaçı öldürmek, işkence, insanlık dışı muamele, biyolojik deneyler, kasıtlı olarak büyük bir ıstıraba sebep olunması, mülkün tahrip edilmesi ya da ele geçirilmesi, savaş tutsağını ya da diğer korumalı kişiyi düşmana ait işlerde hizmet etmeye zorlamak, adil bir yargılamanın inkârı, hukuksuz sınır dışı etmek, alıkoyma, rehin almak, sivillere saldırmak, savunmasız yerlere saldırmak, insani yardım ya da barış görevinde bulunan personel ya da nesnelere saldırmak gibi suçları kapsamaktadır (International Criminal Court, 2011: 5-9). Bu maddenin kadına karşı şiddet açısından önemi ise, tecavüz, seks köleliği, zorla fuhuş yaptırmak, zorla hamile bırakmak, zorla kısırlaştırmak ve diğer cinsel şiddet biçimleri, ulusal ya da uluslararası silahlı çatışmalar esnasında işlenirlerse, savaş suçu olarak kovuşturabilmesini öngörmektedir (Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu, 2011).

Kadına karşı cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli suçların savaş suçu sayılması, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 31 Ekim 2000 tarihinde aldığı 1325 numaralı kararına dayanmaktadır. Bu kararın 11. maddesine göre;

Tüm Devletlerin kadınlara ve kız çocuklarına karşı cinsel ve diğer tür şiddet içerenler de dâhil olmak üzere soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları gibi suçlardan sorumlu olanların cezadan muaf tutulmasına son verilmesindeki ve kovuşturulmasındaki sorumluluklarının üzerinde durur ve bu suçları olanaklı tüm hallerde af hükümleri dışında tutmanın gerekliliğini vurgular (UNSC, 2000).

Savaş ve çatışmalarda kadına karşı şiddeti engellemeye yönelik çalışmalar aslında çok daha geriye gitmektedir. 1981 yılında yürürlüğe giren ve kadınların insan haklarıyla ilgili en önemli uluslararası belge 'Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme'dir. Sözleşme kadın ve erkek arasındaki her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmayı ve toplumsal cinsiyet açısından tam bir eşitlik sağlamayı hedeflemektedir. Buna göre;

Bu sözleşme siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin kadınlara da tanınmasını içerir. Kadınlara karşı ayrımcılık, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir. Bu nedenle erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için cinslerin toplumdaki geleneksel rollerinde değişikliğe gidilmesi gerekmektedir (UN, 1981).

Sözleşme cinsler arasındaki eşitliği sağlamayı hedeflerken, 1993 yılında yürürlüğe giren 'Kadınlara Karşı Şiddetin Kaldırılmasına Dair Bildirge' kadına karşı şiddetin kaldırılmasına yönelik ilk kapsamlı uluslararası belge niteliğindedir. Bildirge, şiddete karşı savunmasız kadınları; azınlık gruplara dâhil olan, yerli, mülteci, göçmen, kırsal bölgelerde veya uygarlığa uzak topluluklarda yaşayanlar, bakıma muhtaç, ceza veya tutukevlerindeki, kız çocukları, özürsüzler, yaşlılar ve silahlı çatışma bölgelerinde bulunanlar olarak sınıflandırmakta (UN, 1993) ve kadınlara karşı şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır;

Kadınlara karşı şiddet terimi ister kamu ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir (UN, 1999).

Bildirgeye göre şiddet, kadınların toplum içindeki hukuki, sosyal, siyasal ve ekonomik eşitliği için sağlanan imkânları kısıtlamaktadır. Şiddet kadınların insan haklarına karşı bir ihlaldir ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Ayrıca bildirge şiddet türlerini şu şekilde ayırmıştır;

- a) Aile içinde meydana gelen dövme, kız çocukların cinsel istismarı, evlenirken verilen başlıkla ilgili şiddet, evlilik içi tecavüz, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren geleneksel uygulamalar, eş olmayanlar arasındaki şiddet ve sömürmek için uygulanan şiddet de dâhil fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet uygulanması;
- b) Toplum içinde meydana gelen tecavüz, cinsel istismar, çalışma hayatında, öğretim kurumlarında ve diğer yerlerde cinsel taciz, kadın satışı ve zorla fahişeleştirilme de dâhil, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet;
- c) Nerede meydana gelirse gelsin, devlet tarafından işlenen veya hoş görülen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet (UN, 1993).

1995 yılında Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda alınan kararlarda kadına karşı şiddet konuları geniş yer almıştır. Özellikle (d) ve (e) maddeleri kadına karşı şiddet ve silahlı çatışmadan bahsetmektedir. Kadınların silahlı çatışmalarda cinsiyetleri yüzünden özellikle şiddete uğradıklarından bahsetmektedir. Karara göre şiddet olaylarının başlıca sebebi, çatışan tarafların ceza görmeyeceklerini bilerek çoğu kez kadınlara tecavüz etmeleri, bazen de bir savaş ve terörizm taktiği olarak sistematik tecavüzü kullanmalarıdır (UN, 1995).

Gerek Birleşmiş Milletler'in 'Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme', 'Kadınlara Karşı Şiddetin Kaldırılmasına Dair Bildirge', 'Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, gerekse 'Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü' kadınlara karşı şiddeti azaltmaya yetmemiştir. Yüzlerce hatta binlerce kadın hem savaş ve çatışmalarda hem de sonrasında şiddet mağduru konumuna gelmeye ve failler cezasız kalmaya devam etmektedir. Kadına şiddet ve bu şiddetin cezasız kalması adeta savaşın bir geleneği haline gelmiştir.

Barış İnşası Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Hassasiyeti

Savaş ve çatışmalardan kadınlar ve erkekler farklı şekilde etkilenmektedir (Strickland ve Duvvury, 2003). Erkekler genelde savaşan konumundayken öldürülme, tecavüz ya da işkenceye maruz kalırken; kadınlar, tecavüz, toplu tecavüz, seks kölesi, fahişelik, işkence, göğüslerinin kesilmesi, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırılma, zorla evlendirme, vajinasına çeşitli cisimlerle zarar verme, kadın sünneti gibi insanlık dışı muamelelere maruz kalmaktadırlar. Üstelik savaş ve çatışmalara bizzat tanık olan ve şiddete maruz kalan kadınlar sosyal psikolojik açıdan bir takım sorunlar yaşayabilmektedirler. Strese bağlı travma, depresyon, korku, kendini suçlama, kendinden nefret etme, utanç ve intihar düşüncesi, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalmış kadınların yaşadıkları duygusal ve psikolojik sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır (UNHCR, 2003).

Yugoslavya savaşı sırasında tecavüz ve işkenceye maruz kalmış 68 kadın ile yapılan araştırmada; 44 kadının birden fazla farklı tecavüzcüler tarafından tecavüze uğradığı, 21 kadının her gün tecavüze uğradığı, 18 kadının diğer kadınlara tecavüz edilirken izlenmeye zorlandığı bulgulanmıştır. Tecavüz sırasında 65 kadın sözlü şiddete maruz kalmış, 52 kadına tokat atılmış ve dövülmüş, 11 kadına bıçakla saldırılmış, 4 kadının boğazı sıkılmış ve 3 kadının da derisi yakılmıştır. 25 kadında intihar düşüncesi oluşmuş ve tecavüzden sonra kadınlarda travma, depresyon ve kendini suçlama gibi psikolojik sıkıntılar baş göstermiştir (Loncar vd., 2006). Kadınların yaşadıkları sorunların üstesinden gelip, hayata tekrar tutunabilmeleri için devletlerin, sivil toplum örgütlerinin ve yardım kurumlarının çatışma sonrası barış inşa sürecinde bir takım önlemler almaları gerekmektedir.

Puechguirbal (2010: 176) ve Pankhurst (2000: 7) çatışma zamanında erkeklerden daha fazla şiddet olaylarına maruz kalan kadınların durumunu, barış zamanından kalma toplumdaki düşük konumlarına ve eşitsiz iktidar ilişkilerine bağlamaktadırlar. Bu durum kadınların toplumsal cinsiyet açısından konumlarını net bir şekilde anlatmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet evrensel bir gerçeklik değil, toplumsal bir inşadır (Van Zoonen, 2002: 487). Bu toplumsal inşa, erkek egemen dünyada şekillenmekte kadına dişilik, erkeğe erillik anlamını yükleyerek konumlarının doğallaşmasına neden olmaktadır.

Mülkiyeti elinde bulunduran erkek, erillik anlamıyla gücü ve iktidarı ele geçirmiş ve dişilik anlamını yüklediği kadına da anne, eş, ev hanımı, seks objesi gibi değerleri yüklemiştir (Fiske, 1996: 120). Kadınlık doğmaktan çok yaratılmıştır, erkeğe göre tanımlanmış ve ayırt edilmiştir. Erkek 'özne' kadın ise 'öteki' olmuştur. Erkek egemen dünyada ötekileştirilen kadının işi, mutfak işleri gibi, sıradan rutin işlere indirgenirken, erkeğin işleri yönetim, karar verme ve güç ile ilişkilendirilmektedir (de Beauvoir, 1976). Böylece, kadınlar karar verme mekanizmalarından uzaklaştırılmıştır.

Kadınların toplumdaki yerlerini almaları için karar verme ve karar alma süreçlerinde yer almaları gerekmektedir. Ancak bu süreçte kadınlar sadece savunmasız, korunmasız ve mağdur olarak algılanmamalı, ekonomik, kültürel ve sosyal konularla ilgili barış inşası süreçlerine aktif olarak katılmaları gerekmektedir. Bu süreçte barış inşası, çatışma sonrası dönemde barış ortamının oluşturulması için askeri güçler çekildikten

sonra devlet otoritesi ve kurumlarının kurulması ile ilgilidir. Bu aşamada güvenlik arttırılmalı, mültecilerin yerleşmesi sağlanmalı, ekonomik ve sosyal iyileşme için önlemler alınmalıdır (Özerdem, 2013: 64-80).

Gerek Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu gerekse 1325 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, kadınların çatışma sonrası karar alma sürecine katılmaları konusunda ilgili maddelere yer vermektedir. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'na göre kadınlar ve kız çocukları cinsiyetleri yüzünden silahlı çatışma ve terörizmden daha çok etkilenmektedirler. Bu yüzden toplumsal cinsiyet açısından kadın ve genç kızların güvenliği, toplum içinde güçlendirilmeleri ve barış inşası karar alma süreçlerine katılmalarının sağlanması için hükümetlerin gerekli önlemleri almaları gerektiğini belirtmişlerdir (UN, 1995). BM Konsey kararları da benzer konulara yer vererek üye devletlere; çatışmaların durdurulması ilgili ulusal, bölgesel ve uluslararası kurumlarda kadınların tüm karar alma düzeylerinde daha fazla temsil edilmelerini sağlama konusunda çağrıda bulunmaktadır (UN, 2000).

Ancak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2010 yılında yayınladığı, 'Kadınların Barış İnşası Sürecine Katılması' başlığını taşıyan raporu, kadınların barış inşası sürecine katılmaları gerektiği konusunda en kapsamlı detayı vermektedir (UNSC, 2010). Çatışma sonrası duruma bakıldığında kadınların homojen bir grup oluşturmadıkları ve tek bir kategoriye girmedikleri anlaşılmaktadır. Kadınlar, eşini ve çocuğunu kaybedenler, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalanlar, engelliler, HIV/AIDS taşıyıcıları, hastalar, hamileler ve sivil hayata dönen isyancılar olarak kategorileştirilebilir. Kategorileştirilen kadınların yaraları sarılırken aynı zamanda dini, etnik grubu, sınıfı ve yaşının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir (UNSC, 2010).

Diğer önemli bir nokta ateşkes imzalandıktan ve barış inşası süreci başladıktan sonrada kadınların şiddete maruz kalmalarının önlenmesi gerekmektedir. Örneğin, geleneksel aile reisi rolünü işsizlikten dolayı kaybetmiş erkek, esine ve çocuklarına şiddet uygulayabilmektedir. Şiddete maruz kalan kadın, esinden ya da diğer aile üyelerinden korktuğu için polise müracaat etmemektedir. Bu nedenle her türlü şiddete maruz kalan kadınların kolaylıkla güvenlik güçlerine ulaşmalarının sağlanması ve güvenlik güçlerinin de durumu ciddiye alıp bu durumu rapor etmeleri gerekmektedir (UNSC, 2010).

Bu nedenle gerek kadınların korunması gerekse barış inşası sürecinde karar alma mekanizmalarından dışlanmamaları için 'yedi nokta eylem planı' geliştirilmiştir. Plana göre kadınlar;

Çatışma çözümü: En üst karar alma seviyesine toplumsal cinsiyet uzmanı atamak,

Çatışma sonrası planlama: Kadınların ve genç kızların özel ihtiyaçlarının her seviyede planlanarak toplumsal cinsiyet ayrımcılığının önlenmesini sağlamak,

Çatışma sonrası finansal yatırım: toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi için sermayenin faydalı kılınması,

Toplumsal cinsiyet duyarlı sivil kapasite: çatışma sonrası kurulan devlet kurumlarına kadınların kolay ulaşmalarını sağlamak,

Çatışma sonrası devlet yönetiminde kadınların temsil edilmesi: devletin her kademesinde kadınların yer alması ve karar alma süreçlerinde etkinliklerinin arttırılması,

Hukukun kuralları; kadınların ve genç kızların güvenlik ve adalet arayışları için kanunların uygulanmasını sağlamak,

Ekonomik iyileşme: kadınların sağlık, eğitim, tarım, doğal kaynakların yönetimi gibi yerel ve bölgesel alanlarda is bulmalarının sağlanması süreçlerinde yer almaları gerekmektedir (UNSC, 2010).

Barış inşası sürecinde kadınların karar alma mekanizmalarında yer alması, görüldüğü gibi feminist çalışmaları ilgilendiren bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi ve yasal haklarda kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan feministler, kadınların çatışmalar sırasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı olarak maruz kaldıkları şiddetin etkilerinin azaltılması ve daha eşit bir dünyanın inşası için kadınların her alanda var olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu görüşe göre, kadınların çatışma sonrası politik, ekonomik ve toplumsal karar alma alanlarından dışlanması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini arttırmakta ve ataerkil yapının güçlenmesine neden olmaktadır. Ataerkil yapı toplumsal yaşamın her sahasına (modern dünyaya özgü yasal, iktisadi, siyasi ve toplumsal kurumlara) yayılmış durumdadır (Pelizzon, 2009: 25-26). Kadınların dâhil olmadığı bir sistemde barış sürecinden söz edilemeyeceğini savunan feministler, kadın ve erkeğin birbirinden farklı ihtiyaçlarının olabileceğini ve bu ihtiyaçların giderilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Çünkü kadınlar, toplumsal rolleri, statüleri ve cinsiyetlerinden dolayı erkeklerden farklı şekilde çatışmalardan etkilenmektedirler.

Feminist çalışmalar, çatışma sonrası kadınların yasal haklar, kaynaklara erişim ve parlamentoda yeterince temsil edilmelerini sorgulamakta ve bu konuda alınan uluslararası kararların yaptırımının sağlanması gerektiğini duyurmaktadırlar. Kadınların ezilmişliğinin en önemli sebepleri arasında genelde kamusal alandan dışlanması olarak tanımlanmaktadır. Feminist çalışmalar kadınların erkeklerle aynı haklara ve olanaklara sahip olması gerektiğini savunmakta (Oxford, 1993: 233) ve ataerkil yapıyı sorgulamaktadırlar. Bu nedenle kadınları dışlayan ataerkil yapıdan bir an önce kurtulmak için kadınların

barış inşa sürecinde toplumun her alanında yer alması gerektiğini savunmaktadırlar. Bunu yaparken öncelikle kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin doğal görünümünü reddetmek gerekmektedir (Jackson ve Jones, 1998: 6). Bu nedenle feminist kuramcılar ataerkilliğin aile içerisinde ve diğer sosyal kurumlarda erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin kökenlerinin araştırılmasıyla ilgilenmişlerdir (Giddens, 2001: 116). Barış inşa sürecinde eşitlik bağlamında her alanda alınan kararlar gelecek nesillerin toplumsal cinsiyet algısının da değişmesine neden olacaktır.

Sonuç

Herhangi bir bölgede, ülkede ya da sınırda meydana gelen savaş ve çatışmalar sırasında yaşanan şiddet olayları, kadınların insan haklarını önemli ölçüde çiğnemektedir. Kadınlar hala cinsiyet, statü ya da bağlı bulunduğu etnik grubun üyesi olarak çatışmalardan en fazla zarar görenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların çatışmalarda korunmasını da kapsayan farklı tarihlerde Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan uluslararası kanun, rapor, yönetmelik ve bildirgeler taraf devletlere oldukça büyük sorumluluk vermektedir. Öncelikle, çatışmalar sırasında ve sonrasında evli, bekâr, eşini ya da çocuğunu kaybetmiş ya da şiddete uğramış kadınlar ve kız çocukları üzerinde olumsuz etkilerinin giderilmesi konusunda bir çalışma yapılmasını ve onların haklarını koruyan insan haklarının uygulanmasının gerekliliğinin altını çizerek. Bunu en iyi şekilde yapmak için kadınların barış inşası sürecinin her safhasına katılmalarını şart koşarlar.

Toplumsal cinsiyet bakış açısı barış inşası sürecinde son derece önemlidir. Kadınların çatışmalardan en az zarar kurtulması ve topluma kazandırılmaları için barış inşa sürecinin ekonomik, sosyal ve politik tüm karar alma süreçlerine katılmalarının sağlanması gerekmektedir. Ancak bu şekilde kadınlar, toplumsal cinsiyet açısından konularını güçlendirebilir, seslerini duyurabilir ve erkeklerle eşitlikleri sağlanabilir. Bu nedenle kadınların, toplumsal cinsiyet uzmanı, askeri gözlemci, polis, barış inşası çalışanı gibi görevlerde etkin bir şekilde yer almaları gerekmektedir. Ancak bu şekilde yapıldığı takdirde kadın ve genç kızların özel ihtiyaçları karşılanabilir ve eşit bir şekilde topluma kazandırılabilirler.

Bu çalışma, kadınların savaş ve çatışmalarda nasıl ve neden zarar gördüklerini toplumsal cinsiyet bakış açısıyla ele almış ve kadınların korunması ile ilgili uluslararası yaptırımlara değinmiştir. Ayrıca savaş ve çatışma sonrası oluşturulan barış inşası sürecinde kadınların her seviyedeki karar alma süreçlerine katılmalarının önemini ve bu konu ile ilgili rollerine de değinilmiştir. Ancak konu ile ilgili kuramsal olarak yeterince araştırma olmaması çalışma alanının önemli bir eksikliği olarak belirlemektedir. Bununla birlikte, çalışmada da ortaya konulduğu üzere çatışma ortamında kadına karşı şiddet olaylarının neden yaşandığı ve nasıl önlenmesi gerektiği konusunda da daha fazla saha araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

İleride bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalarda, savaş ve çatışma ortamında erilliğin gösterdiği şiddetin nedenlerinin kültürel, toplumsal, psikolojik ve siyasal nedenlerini ortaya koymaya yönelik araştırmalara ağırlık verilmesi ve kadına karşı şiddetin önlenmesi ile ilgili uluslararası yaptırımların neden yetersiz kaldığı konusunda araştırmalar yapılması bu çalışmanın getirdiği nemli önerilerdir. Bu noktada ulusal ve uluslararası ortamda üniversiteler ve araştırma kuruluşlarının yanısıra kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütlerince de bu tür çalışmalar desteklenmeli ve çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlar uygulamalarda hassasiyetle dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- ANDERSON, Mark (2014, 16 Temmuz). *Child Marriage Soars among Syrian Refugees in Jordan*, Erişim tarihi: 30 Ekim 2014, <http://www.theguardian.com/global-development/2014/jul/16/child-marriage-syria-refugees-jordan>
- ANTHIAS, Floya; YUVAL-DAVIS, Nira (1993). *Racialized Boundaries: Race, Nation, Gender, Colour and Class and the Anti-Racist Struggle*. London: Routledge.
- BASTICK, Megan; GRIMM, Karin; KUNZ, Rahel (2007). *Sexual Violence in Armed Conflict: Global Overview and Implications*, Geneva, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
- BEAUVOIR, Simon, (1976). *The Second Sex*, Alfred A. Knoph, New York.
- BUTLER, Christopher K.; GLUCH, Tali; MITCHELL, Neil J., (2007). "Security Forces and Sexual Violence: A Cross-National Analysis of a Principal – Agent Argument", *Journal of Peace Research*, 44 (6), s. 669–687.
- CRIPS, Jeff (2000). "State of Insecurity: The Political Economy of Violence in Kenya's Refugee Camps", *African Affairs*, 99, s. 601–632.
- COCKBURN, Cynthia (2004). "The Continuum of Violence: A Gender Perspective on War and Peace", (Ed. Wenona Mary Giles, Jennifer Hyndman), *Sites of Violence: Gender and Conflict Zones*, s.24-44, University of California Press, Berkeley.
- DESFORGES, Alison (1999). *Leave None to Tell The Story: Genocide in Rwanda*, New York, Human Rights Watch.
- FISKE, John (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş* (Çev. Süleyman İrvan), Ark Yayınları, Ankara.
- FIDH (The International Federation for Human Rights) (2012). *Violence against Women in Syria: Breaking the Silence*, Briefing Paper Based on an FIDH assessment mission, Jordan.
- FOWLER, Carolyn; DUGAN, Julie; BOLTON, Paul, (2000). "Assessing the Opportunity for Sexual Violence against Women and Children in Refugee Camps", *The Journal of Humanitarian Assistance*, Feinstein International Center at Tufts University, s. 1-7.
- GERECKE, Megan (2010). "Explaining Sexual Violence in Conflict Situations", (Ed. Laura Sjoberg, Sandra Via), *Gender, War, and Militarism*, s.137–154, Praeger Security International, New York.
- GIDDENS, Antony (2001). *Sosyoloji* (Çev. Ülgen Yıldız), Phoenix Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.
- GOLSTEIN, Joshua (2003). *War and Gender*, Cambridge University Press, Cambridge.

- HINTJENS, Helen (1999). Explaining the 1994 Genocide in Rwanda, *The Journal of Modern African Studies*, 37:2, Cambridge University Press, s. 241-286.
- HOGG, Nicole (2010). Women's Participation in The Rwandan Genocide: Mothers or Monsters?, *International Review of the Red Cross*, Volume 92, Number 877, s. 69-102.
- HUMAN RIGHTS WATCH (HRW) (September 1996). *Shattered Lives: Sexual Violence during the Rwandan Genocide and its Aftermath*, Human Rights Watch Women's Rights Project, New York.
- HUMAN RIGHTS WATCH (HRW) (2002). *World Report 2002*, Human Rights Watch, New York.
- HYNDMAN, Jennifer (2004). "Refugee Camps as Conflict Zones: The Politics of Gender", (Ed. Wenona Mary Giles, Jennifer Hyndman), *Sites of Violence: Gender and Conflict Zones*, s.193-212, University of California Press, Berkeley.
- INTERNATIONAL CRIMINAL COURT (ICC) (2011). *Rome Statute of the International Criminal Court*, International Criminal Court, Hollanda.
- JACKSON, Stevie; JONES, Jackie (1998). "Thinking for Ourselves: An Introduction to Feminist Theorising", (Ed. Stevie Jackson, Jackie Jones), *Contemporary Feminist Theories*, s.1-11, Edinburg University Press, Edinburg.
- LONCAR, Mladen; MEDVED, Vesna; JOVANOVIĆ, Nikolina; HOTUJAC, Ljubomir (2006). "Psychological Consequences of Rape on Women in 1991-1995 War in Croatia and Bosnia and Herzegovina", *Croatian Medical*, 48, s. 67-75.
- MAHMOOD, Mona (2014, 17 Temmuz). *Syrian Mother's Agony: Why I Made My Teenage Daughter Become a Child Bride*, Erişim tarihi: 26 Kasım 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/17/syrian-mothers-child-brides>
- McGREAL, Chris (2002, 03 Nisan). *Rwanda's Murderer in Chief on Trial*, Erişim tarihi: 26 Şubat 2015, <http://www.theguardian.com/world/2002/apr/03/chrimcgreal>
- OXFORD DICTIONARY, (1993) Der. Sally Wehmeier, Oxford University Press, London.
- ÖZERDEM, Alpaslan (2013). *Barış İnşası Kuram ve Uygulaması*, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Ankara.
- PANKHURST, Donna (2000). *Women, Gender and Peacebuilding*, Working Paper 5, Centre for Conflict Resolution, Department of Peace Studies, University of Bradford, İngiltere.
- PELIZZON, Sheila Margaret (2009). *Kadının Konumu Nasıl Değişti Feodalizmden Kapitalizme* (Çev. İhsan Ercan Sadi ve Cem Somel), İmge Kitapevi, Ankara.
- PUECHGUIRBAL, Nadine (2010). "Discourses on Gender, Patriarchy and Resolution 1325: A Textual Analysis of UN Documents", *International Peacekeeping*, Vol.17 (2), Routledge, London, s. 172-187.
- RUFFLE, Karen, (2011) "Mut'a", *Oxford Bibliographies*, Erişim tarihi 14 Mart 2015, <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195390155/obo-9780195390155-0055.xml>.
- SAIGOL, Rubina (1997). "Militarisation, Nation and Gender: Women's Bodies as Arenas of Violent Conflict", (Ed. Zia Mian, Iftikhar Ahmad), *Making Enemies, Creating Conflict: Pakistan's Crises of State and Society*, Masha, Lahore. Erişim tarihi: 12 Kasım 2014, <http://www.tni.org/archives/know/172>
- SAVE THE CHILDREN, (2014) *Too Young to Wed: The Growing Problem of Child Marriage among Syrian Girls in Jordan*, Save the Children, Londra.
- SCHMUEL, Esther; SCHENKER Joseph. G., (1998). "Violence against Women: The Physician's role", *European Journal of Obstetrics and Gynecology and Reproductive Biology*, (80), s. 239-245, İsrail.
- SHERLOCK, Ruth; MALOUF, Carol, (2013, 23 Ocak) *Syrian Girls Sold into Forced Marriages*, Erişim tarihi: 26 Aralık 2014, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9821946/Syrian-girls-sold-into-forced-marriages.html>
- STIGLMAYER, Alexandra (1994). "The Rapes in Bosnia-Herzegovina", (Ed. Alexandra Stiglmayer), *Mass Rape: the War against Women in Bosnia-Herzegovina*, 82-169, University of Nebraska Lincoln, Nebraska.
- STRICKLAND, Richard; DUVVURY, Nata (2003). *Gender Equity and Peacebuilding, From Rhetoric to Reality: Finding the Way*, International Center for Research on Women, Washington.
- UNITED NATIONS (UN) (1981). *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. UN Entity for Gender Equality and The Empowerment of Women, Erişim tarihi 14 Mart 2015, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>
- UNITED NATIONS (UN) (1993). *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. 85th plenary meeting, Erişim tarihi 14 Kasım 2014, <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>
- UNITED NATIONS (UN)(1995). *Beijing Platform for Action*. UN Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, Erişim tarihi 18 Nisan 2015, <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/>
- UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR)(1995). *Sexual Violence against Refugees: Guidelines on Prevention and Response*.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO) (1997). *Violence against Women*, WHO, Geneva.
- UNITED NATIONS POPULATION FUND (UNFPA) (2008). *Addressing Harmful Traditions in a Refugee Camp in Chad*, Erişim tarihi 11 Ocak 2015, <http://www.unfpa.org/news/addressing-harmful-traditions-refugee-camp-chad#sthash.KUT3oFET.dpuf>
- UN SECURITY COUNCIL (UNSC)(2000). *Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security*, S/RES/1325.
- UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION INSTITUTE for STATISTICS (UNESCO)(2000). *Economic Activity Rate by Sex, 13 Age Groups, 1950-2010* (ILO estimates/projections) [code 4270].
- UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER for REFUGEES (UNHCR)(2003). *Sexual and Gender-Based Violence against Refugees, Returnees and Internally Displaced Persons*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva.
- UN SECURITY COUNCIL (UNSC)(2010). *Women's Participation in Peacebuilding*, A/65/354-S/2010/466.
- ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ KOALİSYONU (UCMK)(2011). *Kadınlara Adaleti Sağlamak*, Erişim tarihi 10 Aralık 2014, http://www.ucmk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=200:uluslararasi-af-oerguetue-kadinlara-adalet-salamak&Itemid=110
- UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER for REFUGEES (UNHCR) (2014). *Female Genital Mutilation*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Erişim tarihi 14 Mart 2015, <http://www.unhcr.org/pages/5315def56.html>
- WOOD, J. Elizabeth (2010). "Sexual Violence During War: Toward an Understanding of Variation", (Ed. Laura Sjoberg, Sandra Via), *Gender, War, and Militarism*, s.124-137. Praeger Security International, New York.